

Sygn. akt IX Ca 465/18

POSTANOWIENIE

Dnia 8 listopada 2018 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Bożena Charukiewicz (spr.)
Sędziowie:	SO Krystyna Skiepmo SO Dorota Ciepek
Protokolant:	prac. sądowy Izabela Ważyńska

po rozpoznaniu w dniu 30 października 2018 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z wniosku R. W.

z udziałem M. W. - M.

o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji wnioskodawcy od postanowienia Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 19 grudnia 2017 r., sygn. akt X Ns 726/17,

p o s t a n a w i a:

I. oddalić apelację;

II. stwierdzić, że koszty postępowania apelacyjnego wnioskodawca i uczestniczka ponoszą każdy w zakresie związanym ze swoim udziałem w sprawie.

Krystyna Skiepmo Bożena Charukiewicz Dorota Ciepek

Sygn. akt IX Ca 465/18

UZASADNIENIE

Wnioskodawca R. W. wniósł o stwierdzenie, że spadek po U. W., zmarłej 19 czerwca 2012 r. w G., nabył w całości jej mąż E. W. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 6 września 2000 r. oraz, że spadek po E. W., zmarłym 25 kwietnia 2016 r. w G., w całości nabył jego syn R. W. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 6 września 2000 r.

W uzasadnieniu podał, że spadkodawczyni U. W. w chwili śmierci pozostawała w związku małżeńskim z E. W.. Z tego małżeństwa posiadała dwójkę dzieci – córkę M. W. i syna R. W.. Spadkodawczyni pozostawiła testament sporządzony w formie aktu notarialnego z dnia 6 września 2000 r. nr rep. (...), w którym do całości spadku powołała swojego męża E. W.. Spadkodawca E. W. pozostawił po sobie testament w formie aktu notarialnego z dnia 6 września 2000 r., nr rep. (...). Zgodnie z wolą spadkodawcy jedynym jego spadkobiercą jest syn R. W.. Wnioskodawca wskazał, że zapis §

z testamentu dotyczy syna spadkodawcy i wyczerpuje cały spadek, obejmujący działkę gruntu o nr (...) o pow. 2066 m⁽²⁾, położoną w G., gminie P., zabudowaną domem mieszkalnym, garażem i budynkiem gospodarczym. W myśl art.961 k.c. wnioskodawca jest jedynym spadkobiercą spadkodawcy.

Uczestniczka U. W. nie zajęła stanowiska w sprawie.

Postanowieniem z dnia 19 grudnia 2017 r. Sąd Rejonowy w Olsztynie stwierdził, że spadek po U. W. zmarłej w dniu 19 czerwca 2012r. w G. ostatnio stale zamieszkałej w G. gmina P. na podstawie testamentu notarialnego z 6 września 2000r. nabył mąż E. W. (syn P. i K.) w całości. Stwierdził, że spadek po E. W. zmarłym w dniu 25 kwietnia 2016r. w G. ostatnio stale zamieszkałym w G. gmina P. na podstawie ustawy nabyły dzieci R. W. (syn E. i U. I.) i M. W. - M. (córka E. i U. I.) po 1/2 części spadku każdy z nich. Orzekł, że każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie we własnym zakresie.

Sąd Rejonowy ustalił, że U. W. urodzona (...) w G., zmarła 19 czerwca 2012 r. w G..

W chwili śmierci była mężatką. Jej mężem był E.W.. Z tego związku posiadała dwójkę dzieci- córkę M. W., urodzoną (...) w G. i syna R. W. urodzonego (...) w O..

E. W. urodzony (...) w G. zmarł w dniu 25 kwietnia 2016 r. w G.. W chwili śmierci był wdowcem.

U. W. pozostawiła po sobie testament sporządzony w Kancelarii Notarialnej w O. w dniu 6 września 2000 r. za nr rep.(...). W § 1 testamentu spadkodawczyni, oświadczyła, że do całości spadku powołuje męża E. W., syna E. i M., zamieszkałego w G. nr (...), gmina P.. W § 2 oświadczyła, że jej wolą jest, aby syn R. E. W. (1) otrzymał na wyłączną własność w wyniku działu spadku, działkę gruntu o numerze ew. (...)pow. 2066 m⁽²⁾, położoną w G., gmina P., zabudowaną domem mieszkalnym, garażem i budynkiem gospodarczym.

E. W. pozostawił po sobie testament sporządzony w Kancelarii Notarialnej w O. w dniu 6 września 2000 r. za nr rep. (...)W § 1 testamentu spadkodawca oświadczył, że do całości spadku powołuje żonę U. W., córkę E. i M., zamieszkałą w G. nr (...), gmina P.. W § 2 oświadczył, że jego wolą jest, aby syn R. E. W. (1) otrzymał na wyłączną własność w wyniku działu spadku, działkę gruntu o numerze ew. (...) pow. 2066 m⁽²⁾, położoną w G., gmina P., zabudowaną domem mieszkalnym, garażem i budynkiem gospodarczym.

W ocenie Sądu Rejonowego wnioski były zasadne. Wobec faktu, że U. W. pozostawiła testament, następuje dziedziczenie testamentowe. Z treści testamentu notarialnego sporządzonego w dniu 6 września 2000 r. wynika, iż do całości spadku powołuje swojego męża E. W.. Z kolei po E. W. dziedziczą jego dzieci R. W. i córka M. W.- M. – każdy po 1/2 części, bowiem U. W. nie dożyła otwarcia spadku, zmarła 19 czerwca 2012 r. a więc przed mężem E. W.. E. W. nie powołał innych spadkobierców testamentowych. Następuje więc dziedziczenie ustawowe. Sąd Rejonowy zwrócił również uwagę na § 2 testamentu, w którym spadkodawca oświadczył, że jego wolą jest, aby syn R. E. W. (1) otrzymał na wyłączną własność w wyniku działu spadku, działkę gruntu o numerze ew.(...) pow. 2066 m⁽²⁾, położoną w G., gmina P., zabudowaną domem mieszkalnym, garażem i budynkiem gospodarczym. Analogiczne sformułowanie znajdowało się w testamencie U. W.. Literalne brzmienie tego zapisu nie pozwala na stwierdzenie, iż było to powołanie do spadku lub też zapis testamentowy. Z treści tego zapisu wynika, iż była to wola spadkodawcy, aby wymieniony otrzymał działkę w wyniku działu spadku, a nie w wyniku dziedziczenia testamentowego. Zapis taki nie był ani przypadkowy, ani umieszczony wskutek pomyłki. Testamenty zostały sporządzone profesjonalnie, przez uprawniony do tego podmiot. W § 2 spadkodawca wskazał jak jego zdaniem dział spadku powinien być przeprowadzony, komu fizycznie powinna przypaść działka. Była to wskazówka dla dokonujących działu spadku, jak należy wyjść ze współwłasności. O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.

Powyższe postanowienie w całości zaskarżył apelacją wnioskodawca zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

a) art. 959 k.c. i art. 968 § 1 k.c. w zw. z art. 948 § 1,2 k.c. i art. 961 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, iż wnioskodawca nie został powołany do spadku ani też nie został na jego rzecz ustanowiony zapis w testamentach notarialnych rodziców, podczas gdy stosując prawidłową wykładnię in favorem testamenti biorąc pod uwagę treść § 2 testamentów i fakt, iż wolą obojga rodziców było, aby ich syn otrzymał oznaczoną nieruchomości, która wyczerpywała cały spadek po ojcu i matce w chwili testowania, należało uznać, iż wnioskodawca został powołany do spadku po zmarłej matce i ojcu jako jedyny spadkobierca;

b) art. 968 § 1 k.c. poprzez dokonanie jego błędnej wykładni i uznanie, iż jedynie literalne wskazanie zobowiązania spadkobiercy do określonego świadczenia majątkowego na rzecz określonej osoby w testamencie jest zapisem, podczas gdy prawidłowa wykładnia wskazanego przepisu zgodna z poglądami doktryny i judykatury w tym względzie wyraża się w tym, iż prawna skuteczność ustanowienia zapisu nie jest uzależniona od imiennego zobowiązania konkretnego spadkobiercy bądź spadkobierców, konieczne natomiast jest wskazanie przedmiotu zapisu i zapisobiercy, co oba testamenty zawierają w § 2, co jednoznacznie prowadzi do wniosku, iż § 2 testamentów jest co najmniej zapisem na rzecz wnioskodawcy;

c) art. 948 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, iż testament sporządzony w formie aktu notarialnego i testament holograficzny podlegają innym regułom interpretacyjnym, przyznając w tym względzie testamentowi notarialnemu odmienną rangę i w związku z tym konieczność i prymat stosowania wykładni językowej, podczas gdy wskazane nie wynika z przepisów ustawy, która nie różnicuje testamentów w zależności od formy ich sporządzenia z rozróżnieniem sposobu ich interpretacji, wskazany przepis odnosi się do wszystkich testamentów, które mogą podlegać wykładni niezależnie od formy ich sporządzenia;

d) art. 948 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i dokonanie wykładni testamentu sprzecznie z najpełniejszym urzeczywistnieniem woli spadkodawcy i nadanie testamentowi nierozsądnej treści uznając, iż § 2 testamentów stanowi jedynie wskazówkę przy działaniu spadku, który wobec dokonanej interpretacji testamentów przez sąd I instancji w ogóle nie miałby miejsca, co więcej taka sugestia nie miałaby mocy prawnej;

e) art. 961 k.c. poprzez niezastosowanie wskazanego przepisu w sytuacji, gdy w sprawie powstanie wątpliwości czy wnioskodawca winien być traktowany jako spadkobierca czy zapisobierca, wobec tego, iż zapis na jego rzecz wyczerpywał cały spadek na dzień testowania obu spadkodawców.

Wskazując na powyższe zarzuty wnioskodawca wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia i stwierdzenie, że spadek po U. W. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 6 września 2000 r. w całości nabył syn R. W. oraz, że spadek po E.W. na podstawie testamentu notarialnego z 6 września 2000 r. w całości nabył syn R. W..

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Sąd Okręgowy w pełni podziela ustalenia faktyczne i ocenę prawną tych ustaleń dokonaną przez Sąd Rejonowy w niniejszej sprawie.

Trafnie przyjął Sąd I instancji, iż w niniejszej sprawie oboje spadkodawcy określili porządek dziedziczenia po sobie w testamentach notarialnych, w których do całości spadku powołali siebie wzajemnie. Jedynie fakt, że w chwili otwarcia spadku po E. W. powołana do dziedziczenia na podstawie testamentu U. W. nie żyła, spowodował nabycie spadku na podstawie ustawy przez syna spadkodawcy R. E. W. (1) i córkę spadkodawcy M. W.- M. stosownie do treści art. 926 § 1 i 2 k.c. oraz art. 927 § 1 k.c., po 1/2 części spadku każde z nich.

Za prawidłową należy uznać wykładnię treści obu testamentów przedstawioną szczegółowo przez Sąd Rejonowy w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia.

Treść art. 948 k.c. wskazuje, że testament należy tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy. Jeżeli natomiast testament może być tłumaczony rozmaicie, należy przyjąć taką wykładnię, która pozwala utrzymać rozrządzenia spadkodawcy w mocy i nadać im rozsądną treść.

Podkreślić należy, że wykładnia testamentu przeprowadzona według reguł wykładni subiektywno-indywidualnej, przewidziana w art. 948 § 1 k.c., zakłada dążenie do jak najwierniejszego odtworzenia woli testatora i obliguje do przyjęcia takiej wykładni, która pozwoli utrzymać rozrządzenia spadkodawcy w mocy i nadać im rozsądną treść. Sąd powinien więc dążyć do ustalenia rzeczywistej woli testatora i czynić to z uwzględnieniem wszelkich okoliczności, które mogą być w tym pomocne. Dlatego w niniejszej sprawie istotnymi okolicznościami było także, że testamenty są testamentami notarialnymi oraz, że małżonkowie wspólnie udali się do notariusza celem oświadczenia swojej woli.

Spadkodawcy U. W. i E.W. bez żadnych wątpliwości powołali siebie nawzajem do spadku jako do ogółu praw i obowiązków. Paragraf 1 testamentów małżonków E. i U. W. jest jednoznaczny. Natomiast co do paragrafu 2 Sąd Okręgowy podziela stanowisko Sądu Rejonowego, że nie można uznać go za zapis, a wnioskodawcę za zapisobiercę. Podkreślić należy, iż wykładnia testamentu powinna służyć ustaleniu treści oświadczenia woli testatora ucieleśnionego w testamencie. Z tego względu dopuszczalne jest uwzględnianie – przy ustalaniu rzeczywistej woli testatora – także okoliczności w stosunku do testamentu zewnętrznych, jeżeli tylko mogą się okazać przy tym pomocne (wyrok Sądu Najwyższego z 6 października 2016 r., IV CSK 825/15.; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 19 maja 2016 r., I ACa 146/16).

W sprawie niniejszej istotną okolicznością jest fakt wspólnego udania się małżonków do notariusza i sporządzenie obu testamentów w formie aktu notarialnego, a zatem nadanie im jak najbardziej fachowego brzmienia i zapewnienie w ten sposób większej pewności co do wykładni woli spadkodawców. Notariusz jest profesjonalistą, potrafi sporządzić zapis w testamencie w taki sposób, aby nie było co do tego żadnych wątpliwości. Zna instytucję polecenia, która również mogła mieć zastosowanie w niniejszej sprawie. Ale mimo to w testamencie zostało zawarte postanowienie o woli spadkodawców aby dopiero w dziale spadku wnioskodawca otrzymał oznaczoną działkę gruntu.

Gdyby rzeczywiście wolą spadkodawców było uczynienie wnioskodawcy zapisobiercą i to działki, która zdaniem wnioskodawcy miałaby wyczerpywać prawie cały spadek, niecelowym byłoby w ogóle powoływanie każdego z małżonków na spadkobiercę i paragraf 1 byłby zbędny. Przecież małżonkowie mieli świadomość, co wchodzi w skład spadku i uczynienie wnioskodawcy zapisobiercą działki opisanej w testamencie powodowałoby, że wola spadkodawców nie zostałaby zrealizowana. A ich wolą było aby każdy z małżonków mieszkał do swojej śmierci na nieruchomości, której on jest właścicielem, a nie syn. I po to zostały sporządzone dwa testamenty o takiej samej treści, aby zabezpieczyć prawa małżonków, zapewnić każdemu z nich prawo nieograniczonego dysponowania majątkiem spadkowym, w tym przedmiotową nieruchomość jako jej właściciele. I dlatego w testamencie wyrazili życzenie aby dopiero po śmierci ich obojga, gdyż dopiero wtedy dochodziło do dziedziczenia ustawowego, w dziale spadku wnioskodawca otrzymał przedmiotową działkę. W tym spornym postanowieniu testamentowym spadkodawcy nie zobowiązują spadkobiercy do spełnienia określonego świadczenia majątkowego na rzecz wnioskodawcy. Wolę spadkodawców wyrażoną w testamentach z 6 września 2000r. należy traktować wyłącznie jako wskazówkę, co do podziału spadku, niewiążącą jednak bezwzględnie w trakcie dokonywania działu. Spadkobiercy, w zakresie działu spadku, są związani wolą zmarłego jedynie moralnie, a nie prawnie i tylko od nich zależy, czy woli tej się podporządkują. Gdyby spadkodawcy w niniejszej sprawie chcieli dokonać ściśle określonego przysporzenia na rzecz wnioskodawcy zrealizowaliby swój zamiar dokonując nie budzącego wątpliwości zapisu na jego rzecz, mając na uwadze formę notarialną sporządzonych testamentów. I dlatego Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego, że kwestionowane zapisy obu testamentów nie były zapisami na rzecz wnioskodawcy.

Wskazane wyżej okoliczności stanowiły już podstawę do oddalenia apelacji wnioskodawcy. Jednak w ocenie Sądu Okręgowego należy odnieść się także do zarzutu naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 961 k.c. Zdaniem Sądu II instancji jest on nietrafny.

Stosownie do tego przepisu jeżeli spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe, które wyczerpują prawie cały spadek, osobę tę poczytuje się w razie wątpliwości nie za zapisobiercę, lecz za spadkobiercę powołanego do całego spadku. Jeżeli takie rozrządzenie testamentowe zostało dokonane na rzecz kilku osób, osoby te poczytuje się w razie wątpliwości za powołane do całego spadku w częściach ułamkowych odpowiadających stosunkowi wartości przeznaczonych im przedmiotów.

Przepis powyższy ma zastosowanie to tak zwanych testamentów zapisowych, gdy rozrządzenie spadkodawcy w testamencie przyjęło formę przeznaczenia określonej osobie poszczególnych przedmiotów majątkowych. Wówczas osoba ta dziedziczy cały spadek jako spadkobierca testamentowy o ile przedmioty te wyczerpują cały spadek, albo spadek dziedziczą spadkobiercy ustawowi, którzy są zobowiązani do wykonania zapisu, o ile przedmioty przeznaczone w testamencie dla danej osoby nie wyczerpują prawie całego spadku.

Podkreślić należy, że reguła interpretacyjna rozporządzenia testatora określona w art. 961 k.c. może mieć zastosowanie tylko wówczas, gdy nie nastąpiło powołanie jednej lub kilku osób do spadku jako ogółu praw i obowiązków spadkodawcy, lecz spadkodawca, jak wskazano wyżej, przeznaczył oznaczonej osobie w testamencie jedynie poszczególne przedmioty majątkowe wchodzące w skład spadku (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2017 r., I CSK 4/17, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 1988 r., I CKU 35/98 i 29 listopada 1977r., III CRN 291/77).

W niniejszej sprawie nie ma wątpliwości, że w obu testamentach z 6 września 2000r. małżonków U. i E. W. (2) nastąpiło powołanie spadkobiercy do spadku jako ogółu praw i obowiązków. W obu testamentach spadkodawcy powołali współmałżonka do całości spadku. Skoro doszło do powołania wskazanej osoby do spadku, tym samym wykluczone jest zastosowanie art. 961 k.c.

W konsekwencji należało przyjąć, iż rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego jest prawidłowe a podnoszone w apelacji zarzuty są niezasadne.

Mając zatem na uwadze wskazane wyżej okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w postanowieniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. uznając, że w sprawie nie występują podstawy do odstąpienia od zasady orzekania o kosztach w postępowaniu nieprocesowym.

Dorota Ciejek Bożena Charukiewicz Krystyna Skiepmo